

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Юридичний факультет
Кафедра конституційного, адміністративного та міжнародного права

СИЛАБУС

вибіркового освітнього компонента

Муніципальне право
підготовки бакалавра

Луцьк – 2025

Силабус вибіркового освітнього компонента «Муніципальне право»
підготовки бакалавра

Розробник: Ленгер Я.І. професор кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного права, д.ю.н., професор Ленгер Яна Іванівна.

Погоджено

Гарант освітньо-професійної програми

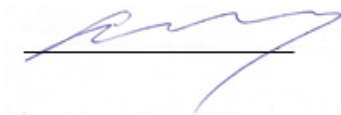

(Кравчук В.М.)

Силабус освітнього компонента затверджено на засіданні кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного права

Протокол № 02 від 12 вересня 2025 р.

Завідувач кафедри:

д.ю.н. Книш С.В.

I. Опис освітнього компонента

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма освітній рівень	Характеристика освітнього компонента
Денна форма навчання	D Бізнес, адміністрування та право D8 Право Право освітній рівень: перший (бакалаврський)	Вибірковий
Кількість годин/кредитів 150 /5		Рік навчання – 2-й
ІНДЗ: нема		Семестри: 4-ий
		Лекції: 12 год.
		Практичні (семінарські): 16 год.
		Самостійна робота - 112 год.
		Консультації - 10 год.
		Форма контролю: залік
Мова навчання: українська		

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика освітнього компонента
Заочна форма навчання	D Бізнес, адміністрування та право D8 Право Право освітній рівень: перший (бакалаврський)	Вибірковий
Кількість годин/кредитів 150/5		Рік навчання 2
ІНДЗ: немає		Семестр 4-ий
		Лекції 6 год.
		Практичні (семінарські) 8 год.
		Самостійна робота 118 год.
		Консультації 18 год.
		Форма контролю: залік
Мова викладання українська		

II. Інформація про викладача

Ленгер Яна Іванівна

Науковий ступінь: доктор юридичних наук

Вчене звання: професор

Посада: професор кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного права

Контактна інформація: Lenher.Yana@vnu.edu.ua

III. Опис освітнього компонента

1. Анотація освітнього компонента. Силабус вибіркового освітнього компонента «Муніципальне право» складено з урахуванням можливості формування індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів освіти першого (бакалаврського) рівня. Дисципліна спрямована на формування системних знань щодо правових засад організації місцевого самоврядування, правового статусу територіальних громад, органів муніципальної влади, а також європейських стандартів місцевої демократії та децентралізації.

2. Мета і завдання освітнього компонента

Мета вибіркового освітнього компонента – Метою є формування комплексного розуміння муніципального права, розвиток навичок аналізу законодавства про місцеве самоврядування та практичного застосування муніципально-правових інструментів.

Завдання:

засвоєння конституційних засад місцевого самоврядування;
аналіз правового статусу територіальних громад;
дослідження організації муніципальної влади;
вивчення фінансових основ місцевого самоврядування;
аналіз міжнародних стандартів і практики ЄС.

3. Soft skills

критичне мислення;
комунікаційні навички;
командна робота;
юридичне письмо;
публічні виступи та аргументація.

4. Структура освітнього компонента

Денна форма навчання

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Лабор.	Сам. роб.	Конс.	Форма контролю/ Бали
Змістовий модуль 1. . Теоретико-правові засади муніципального права						
Тема 1. Муніципальне право як галузь публічного права	20	1	2	16	1	ДС, Т, РЗ/К, Р/ 10
Тема 2.Конституційні засади місцевого самоврядування	20	1	2	16	1	ДС, Т, РЗ/К, Р/ 10
Тема 3.Територіальна громада як суб'єкт муніципального права	22	2	2	16	2	ДС, Т, РЗ/К, Р/ 10
Разом за модулем 1	62	4	6	48	4	
Змістовий модуль 2. Організаційні та фінансові основи муніципальної влади						
Тема 4.Органи та посадові особи місцевого самоврядування	24	2	4	16	2	ДС, Т, РЗ/К, Р/ 10
Тема 5.Форми безпосередньої муніципальної демократії	22	2	2	16	2	ДС, Т, РЗ/К, Р/ 10
Тема 6. Фінансово-економічні основи місцевого	21	2	2	16	1	ДС, Т, РЗ/К, Р/ 10

самоврядування						
Тема 7: Місцеве самоврядування в Україні та країнах ЄС	21	2	2	16	1	ДС, Т, РЗ/К, Р/10
Разом за модулем 2	88	8	10	64	6	
Види підсумкових робіт						Бал
Модульна контрольна робота						30
Всього годин/Балів	150	12	16	112	10	100

Заочна форма навчання

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Усього	Лек.	Практ.	Сам. роб.	Консу льт.	Форма контролю/ бали
Змістовий модуль 1. . Теоретико-правові засади муніципального права						
Тема 1. Муніципальне право як галузь публічного права	18,5	0,5	1	17	9	ДС, Т, РЗ/К, Р/10
Тема 2.Конституційні засади місцевого самоврядування	17,5	0,5	1	16		ДС, Т, РЗ/К, Р/10
Тема 3.Територіальна громада як суб'єкт муніципального права	20	1	2	17		ДС, Т, РЗ/К, Р/10
<i>Разом за змістовим модулем 1</i>	65	2	4	50		9
Змістовий модуль 2. Організаційні та фінансові основи муніципальної влади						
Тема 4.Органи та посадові особи місцевого самоврядування	19	1	1	17	9	ДС, Т, РЗ/К 5
Тема 5.Форми безпосередньої муніципальної демократії	19	1	1	17		ДС, Т, РЗ/К 5
Тема 6. Фінансово-економічні основи місцевого самоврядування	19	1	1	17		ДС, Т, РЗ/К 5
Тема 7: Місцеве самоврядування в Україні та країнах ЄС	19	1	1	17		ДС, Т, РЗ/К 5
Модульна контрольна робота						30
<i>Разом за змістовим модулем 2</i>	85	4	4	68	9	
Усього годин	150	6	8	118	18	100 балів

* **Форми контролю:** ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, РЗ/К – розв'язування задач/кейсів, РМГ – робота в малих групах ТР – тренінг, РЗ/К – розв'язування задач/кейсів, ІНДЗ/ІРС – індивідуальне завдання/індивідуальна робота здобувача освіти, МКР/КР – модульна контрольна робота/ контрольна робота, Р – реферат, а також аналітична записка, аналітичне есе, аналіз твору тощо.

IV. Політика оцінювання

Відповідно до Положення про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів вищої освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки від 26 червня 2025 р. протокол № 8 Вченої ради (<https://vnu-taskid841251.s3.eu-north-1.amazonaws.com/s3fs-public/inline-files/2025-pro-potochne-i-pidsumk.otsinyuvannya.pdf>)

поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять і має за мету перевірку рівня підготовленості здобувачів освіти до виконання конкретної роботи та реалізується в різних формах, зокрема опитування, виступи на практичних заняттях, заслуховування та аналіз доповідей питань, винесених на обговорення, письмове вирішення завдань, письмові відповіді на окремі питання, участь у дискусіях/дебатах, контроль засвоєння того навчального матеріалу, який заплановано на самостійне опрацювання здобувачем, тощо.

Протягом поточної роботи здобувач освіти має набрати не менше 35 балів (як допуск до складання іспиту).

Максимальна кількість балів за поточний контроль – 70 балів.

Політика викладача щодо здобувача освіти:

- обов'язкове відвідування навчальних занять;
- активність здобувача освіти під час занять;
- своєчасне виконання завдань/робіт, щодо яких встановлено дедлайни.

Не допускається:

- пропуск занять без поважних причин;
- систематичні запізнення на заняття;
- користування мобільним телефоном, планшетом чи іншими мобільними пристроями під час заняття (за винятком дозволу викладача при зверненні до текстів нормативних актів та в інших навчальних цілях).

Політика щодо академічної доброчесності.

Вивчаючи цей ОК, здобувач освіти погоджується виконувати етичні принципи та визначені законом правила, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Здобувач освіти зобов'язаний дотримуватись політики академічної доброчесності, що передбачає:

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);
- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації.

Основні засади дотримання академічної доброчесності визначено у Положенні про систему запобігання та виявлення академічного плагіату в науковій та навчальній діяльності здобувачів вищої освіти, докторантів, науково-педагогічних і наукових працівників Волинського національного університету імені Лесі Українки <https://ra.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2025/02/Polozhennya-pro-plagiat-gruden-24.pdf>, а також у Кодексі академічної доброчесності Волинського національного університету імені

Лесі Українки <https://ra.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/06/Kodeks-akademichnoyi-dobrochesnosti.pdf>

Політика щодо дедлайнів та перескладання.

Пропущені практичні заняття (незалежно від поважності причини) перескладаються шляхом виконання завдань практичного заняття. За результатами перездачі виставляється оцінка відповідно до шкали оцінювання роботи здобувача освіти на практичних заняттях.

Пропуски на практичних заняттях та негативні оцінки (0 балів) можуть бути перескладені до початку заліково-екзаменаційної сесії відповідно до графіку чергування викладача, затвердженого на кафедрі (каб. В-318). Перескладання екзамену відбувається відповідно до розкладу заліково-екзаменаційної сесії.

Можливість визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та інформальній освіті.

Визнання результатів навчання, отриманих у неформальній та/або інформальній освіті, здійснюється на добровільній основі та передбачає підтвердження того, що здобувач освіти досяг результатів навчання, передбачених ОП, за якою він навчається. Визнанню можуть підлягати такі результати навчання, отримані в неформальній освіті, які за тематикою, обсягом вивчення та змістом відповідають як ОК в цілому, так і його окремому розділу, темі (темам), індивідуальному завданню, контрольній роботі тощо, які передбачені силабусом ОК (Порядок визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у Волинському національному університеті імені Лесі Українки від 29 серпня 2024 року https://ed.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/09/2024_%D0%92%D0%B8%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D1%80%D0%B5%D0%B7%D1%83%D0%BB_%D1%82%D0%B0%D1%82%D0%B2_%D0%92%D0%9D%D0%A3_i%D0%BC_%D0%9B.%D0%A3_%D1%80%D0%B5%D0%B4.pdf).

Можливість отримати додаткові (бонусні) бали.

Відповідно до п 4.5. вищезазначеного Положення передбачено, що здобувачам освіти, які брали участь у роботі конференцій, підготовці наукових публікацій, в олімпіадах, конкурсах студентських наукових робіт тощо й досягли значних результатів, може бути присуджено додаткові (бонусні) бали, які зараховуються як результати поточного контролю з відповідного ОК.

Науково-методичною комісією факультету затверджено систему бонусних балів, які зараховуються як результати поточного контролю з відповідного ОК в обсязі до 35 балів (протокол № 01 від 03 вересня 2025 р.).

Види студентської наукової та практичної активності	Кількість бонусних балів
Публікація наукової статті в періодичному науковому фаховому виданні категорії «Б» (у співавторстві із науковим керівником)	до 7 балів
Виступ з доповіддю на міжнародній, всеукраїнській науково-практичній конференції, засіданні круглого столу, симпозіуму та іншому науковому заході	до 5 балів
Публікація тез доповіді у збірнику матеріалів конференції, круглого столу чи іншого наукового заходу	до 5 балів
Участь у Всеукраїнській студентській олімпіаді	до 8 балів
Участь у Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт	до 10 балів

V. Підсумковий контроль

Згідно Положення про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів вищої освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки від 26 червня 2025 року (<https://ed.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2025/06/2025.-%D0%9F%D1%80%D0%BE-%D0%BF%D0%BE%D1%82%D0%BE%D1%87%D0%BD%D0%B5-%D1%96-%D0%BF%D1%96%D0%B4%D1%81%D1%83%D0%BC%D0%BA.%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%BD%D1%8E%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F.pdf>)

підсумковий контроль проводиться з метою оцінки результатів навчання на певному освітньому рівні або на окремих його завершальних етапах у формі модульного контролю та екзамену.

Підсумковий модульний контроль здійснюється після завершення вивчення тем змістового модуля у формі виконання здобувачем освіти модульного контрольного завдання (контрольної роботи або тесту) та проводиться або під час навчального заняття (його частини).

Максимальний бал, отриманий за модульні контрольні роботи, становить не більше як 30 балів.

Перелік питань на залік

1. Поняття, предмет і метод муніципального права.
2. Муніципальне право в системі національного права України.
3. Принципи муніципального права.
4. Джерела муніципального права: загальна характеристика.
5. Конституційні засади місцевого самоврядування в Україні.
6. Європейські стандарти місцевого самоврядування.
7. Правова природа територіальної громади.
8. Поняття та ознаки муніципальної влади.
9. Співвідношення державної влади та місцевого самоврядування.
10. Муніципально-правові відносини: поняття та структура.
11. Територіальна громада як первинний суб'єкт місцевого самоврядування.
12. Представницькі органи місцевого самоврядування: правовий статус.
13. Сільський, селищний, міський голова: повноваження та відповідальність.
14. Виконавчі органи місцевих рад: структура і компетенція.
15. Староста як посадова особа місцевого самоврядування.
16. Органи самоорганізації населення.
17. Депутат місцевої ради: статус, права та обов'язки.
18. Посадові особи місцевого самоврядування: правове становище.
19. Взаємодія органів місцевого самоврядування з місцевими державними адміністраціями.
20. Асоціації органів місцевого самоврядування.
21. Власні та делеговані повноваження органів місцевого самоврядування.
22. Нормотворча діяльність місцевих рад.
23. Акти органів місцевого самоврядування: види та юридична сила.
24. Форми безпосередньої демократії на місцевому рівні.
25. Місцеві референдуми: поняття та перспективи правового регулювання.
26. Загальні збори громадян за місцем проживання.
27. Громадські слухання як форма участі населення.
28. Електронна демократія на муніципальному рівні.
29. Стратегічне планування розвитку територіальних громад.
30. Публічність і прозорість діяльності органів місцевого самоврядування.
31. Комунальна власність: поняття та правовий режим.
32. Управління об'єктами комунальної власності.
33. Місцеві бюджети: правові засади формування.
34. Доходи місцевих бюджетів.

35. Місцеві податки і збори.
36. Фінансова автономія територіальних громад.
37. Публічні закупівлі на рівні місцевого самоврядування.
38. Муніципальні підприємства: правовий статус.
39. Контроль за використанням бюджетних коштів.
40. Прозорість та підзвітність у фінансовій діяльності громад.
41. Юридична відповідальність органів і посадових осіб місцевого самоврядування.
42. Державний нагляд (контроль) за законністю актів органів місцевого самоврядування.
43. Судовий контроль у сфері муніципального права.
44. Дострокове припинення повноважень органів місцевого самоврядування.
45. Антикорупційні механізми в органах місцевого самоврядування.
46. Конфлікт інтересів у діяльності посадових осіб.
47. Етичні стандарти муніципальної служби.
48. Участь громадськості у контролі за місцевою владою.
49. Оскарження актів органів місцевого самоврядування.
50. Тенденції розвитку муніципального права в умовах децентралізації та євроінтеграції

Шкала оцінювання

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка	Оцінка за шкалою ECTS	
		оцінка	пояснення
90 – 100	Відмінно	A	відмінне виконання
82 – 89	Дуже добре	B	вище середнього рівня
75 81	Добре	C	загалом хороша оцінка
67 74	Задовільно	D	непогано
60 66	Достатньо	E	виконання відповідає мінімальним критеріям
1 – 59	Незадовільно	Fx	необхідне перескладання

90-100 – здобувач освіти демонструє вільне володіння теоретичними питаннями, вміє переконливо, з посиланням на законодавство обґрунтовувати проблему, яку висвітлює; безпомилково дає відповіді на поставлені питання з посиланням на норми законодавства; вільно володіє термінологією;

82-89 – здобувач освіти при відповіді на теоретичні питання відповідає повно, володіє термінологією, знає нормативно-правові акти, вміло їх застосовує при відповіді на питання, однак може допускати деякі неточності чи положення без їх доведеності;

75-81 – здобувач освіти при відповіді на теоретичні питання може порушувати системність їх викладу, допускати окремі неточності, без їх доказовості, однак знає нормативно-правові акти, застосовує при відповіді на питання, володіє основними категоріями;

67-74 – здобувач освіти володіє більшістю теоретичними питаннями з предмету вивчення, володіє термінологією з трудового права, знає нормативно-правові акти у сфері трудового права; однак не завжди може правильно та аргументовано застосувати норми трудового законодавства при відповіді на питання;

60-66 – здобувач освіти не володіє більшістю теоретичними питаннями, однак знає основні категорії та нормативно-правові акти, але при відповіді на питання не обґрунтовує та не аргументує її;

1-59 – здобувач освіти володіє теоретичними питаннями поверхнево; знає окремі категорії та нормативно-правові акти, але не вміє правильно їх застосовувати під час відповіді на питання.

Поточне оцінювання (10 балів)

№ п/п	Бали	Пояснення
1	10-8	питання висвітлені повністю, використана необхідна кількість термінів, зроблені конкретні висновки; здобувач освіти демонструє вільне володіння питаннями практичного заняття, вміє переконливо, з посиланням на законодавство обґрунтовувати проблему, яку висвітлює; безпомилково виконує практичні завдання згідно поставлених вимог, бере участь у дискусії;
2	5,1-7,9	питання висвітлені частково, відповідь охоплює основні аспекти, використана певна кількість термінів, зроблені окремі висновки; здобувач освіти при відповіді на теоретичні питання практичного заняття допускає поодинокі неточності, однак знає нормативно-правові акти, вміє їх застосовувати під час розв'язуванні задач та аргументувати свою відповідь;
3	5-2,1	питання висвітлені поверхнево, зроблені висновки, які потребують деякого уточнення; здобувач освіти не володіє більшістю питань практичного заняття, однак знає нормативно-правові акти; виконуючи завдання, посилається на законодавство, але не обґрунтовує свою відповідь;
4	2 - 0	питання висвітлені недостатньо, більшість тез потребують уточнення, доопрацювання; здобувач освіти володіє питаннями практичного заняття поверхнево; знає нормативно-правові акти, але не вміє правильно їх застосовувати під час розв'язування практичних завдань.

Критеріями оцінювання знань здобувачів освіти під час усних та письмових відповідей з курсу є:

- повнота розкриття питання;
- використання основної та додаткової літератури (нормативно-правових актів, підручників, навчальних посібників, журналів тощо);
- логічна послідовність та системність викладення матеріалу, культура мовлення;
- аналітичність мислення, вміння робити порівняння та формулювати висновки.

VI. Рекомендована література та інтернет-ресурси:

Основна:

- Конституція України від 28 червня 1996 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text
- Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text

- Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16 грудня 1966 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text
- Виборчий кодекс України 19 грудня 2019 року No 396-IX. Голос України. No 251. 28 грудня 2019.
- Віденська конвенція про право міжнародних договорів від 23 травня 1969р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_118#Text 12.
- Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 р. Відомості Верховної Ради України. 2006. No30. Ст. 260.
- Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України від 15 квітня 2014 року No 1207-VII: Закон України. Офіційний вісник України. 2014. No 36. Ст. 957.
- Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 р. Відомості Верховної Ради України. 1997. No 25. Ст. 20.
- Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина: навч. посіб. / В. В. Молдован, Л. І. Чулінда;- К.: «Центр учбової літератури», 2021. - 206 с.
- Права людини в особливих правових режимах: досвід України : монографія / Д. С. Терлецький, О. В. Марусяк, Ю. Д. Батан, М. В. Афанасьева та ін. ; за заг. ред. д.ю.н., проф. М. В. Афанасьевої. – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. – 356 с.

Додаткова:

1. Oleksandr Stasiuk, **Yana Lenher**, Viktoriia Koretska, Nataliia Riabikh, Andrii Samilo/ OBSERVANCE OF HUMAN RIGHTS UNDER THE CONDITIONS OF NATIONAL LAW ADAPTATION TO THE NORMS OF THE EUROPEAN UNION. AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research. 13/02-XXXV. P 107-111. (Web of Science).
2. Ленгер Яна. Колізії в локальній правотворчості. Конституційно-правові академічні студії. Ужгород. 2021. №1. С 56-65. DOI: <https://doi.org/10.24144/2663-5399.2021.1.06>
3. Ленгер Я. І. Демократія та права людини. Історико-правовий часопис. № 2 (21). 2023. С. 31-37.
4. Ленгер Я.І. Роль принципу верховенства права при застосуванні санкцій конституційно-правової відповідальності. Право та державне управління. 2024 р., № 3. С. 134-139. DOI <https://doi.org/10.32782/pdu.2024.3.18>
5. Ленгер Я.І. Конституційно-правова та політична відповідальність уряду: відмежування від інших видів відповідальності. Право і суспільство № 5. 2024. С. 464-469 DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.5.68>
6. Ленгер Я.І. Люстрація як санкція конституційно-правової відповідальності: досвід Угорщини. Юридичний науковий електронний журнал. № 10. 2024 р. С. 599-601. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-10/141>

Інтернет-ресурси:

- Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://rada.gov.ua/>
- Офіційний сайт Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://ombudsman.gov.ua/>
- Порядок звернень громадян до органів державної влади та місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.zoda.gov.ua/news/7419/poryadok-zvernenniyagromadyan-do-organiv-derzhavnoji-vladi-ta-mistsevogo-samovryaduvannya,-pidprijemstv,-ustanov-ta-organizatsiy.html>
- Офіційний веб-сайт Конституційного Суду України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://csu.gov.ua>
- Офіційний веб-сайт Президента України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://president.gov.ua>